

РЕЦЕНЗІЯ

доктора соціологічних наук, професора

Лісєнко Олени Василівни

на дисертацію *Федорової Інни Валеріївни* з теми

**«ПРОБЛЕМА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЛЮДИНИ В ЕПОХУ
ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

в галузі знань 03 Гуманітарні науки

за спеціальністю 033 Філософія

Актуальність теми дисертаційного дослідження Федорової І. В. зумовлена тим, що проблема філософського осмислення самовдосконалення людини в сучасних умовах глобальної турбулентності, процесів віртуалізації буття, кризових явищ у сфері моралі та духовності набуває не лише наукової значущості, а й стає екзистенційною необхідністю. Філософсько-рефлексивне осмислення проблеми самовдосконалення сучасної людини дає можливість визначити філософські орієнтири, які допомагають в епоху глобальних трансформацій залишатись людині мислячою, творчою, гармонійною, морально відповідальною. Йдеться не лише про індивідуальне вдосконалення моральних чи інтелектуальних якостей людини, а про формування здатності до саморефлексії, критичного мислення, цілісного самопізнання. У цьому контексті дисертація І. В. Федорової є надзвичайно актуальною, адже звертається до осмислення самовдосконалення як універсальної стратегії самореалізації та гармонізації особистості в епоху глобальних трансформацій. Актуальність роботи також підсилюється її відповідністю стратегічним орієнтирам гуманітарної політики України, зокрема резонує з Указом № 225/2021 Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку».

В дисертаційному дослідженні Федорової І. В. вперше у вітчизняній філософії здійснене дослідження проблеми самовдосконалення людини на методологічних засадах холістичного підходу. В роботі обґрунтовано, що використання холістичного підходу до дослідження проблеми

самовдосконалення людини дає можливість змістовно та цілісно охарактеризувати образ досконалої людини як багатогранного феномену.

Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та є частиною наукової теми кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик «Розвиток творчої особистості в сучасному соціально-філософському пізнанні» (державна реєстрація 0122U000076). Тему дисертаційного дослідження було затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол №10 від 2 травня 2022 року.)

На підставі аналізу тексту дисертації Федорової І. В. «Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій» можемо говорити про достатню **ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків**, сформульованих у дисертації, а також достовірність результатів, оскільки вони спираються на методологічні засади холістичної концепції. Ключовим методологічним інструментом в дисертації став холізм, який об'єднує низку методів, таких як феноменологічний метод, емерджентний аналіз та крос-культурний метод, що дозволило авторке зробити комплексне дослідження образу досконалої людини в філософському дискурсі.

У **змістовому наповненні дисертаційної роботи** особливої ваги набувають: теоретико-методологічне обґрунтування холізму як епістемологічної парадигми сучасної філософії науки (розділ 1). Авторка показує, що саме холістичний підхід відкриває шлях до створення нової холістичної антропології для цілісного розуміння людини та показує його евристичний потенціал у вивченні феномену самовдосконалення (розділ 1); філософський аналіз східних філософських традицій - індійської та китайської — у контексті осмислення свободи як мети самовдосконалення, де свобода трактується як внутрішнє просвітлення, гармонія і духовна зрілість, що дає змогу авторці розкрити глибинні архетипи східного шляху до досконалості

(розділ 2); культурно-філософський аналіз трансформацій образу досконалої людини в європейській традиції — від античної «людини-героя» до постмодерної «людини-споживача», а також переконливо розкрито наслідки християнської та реформаційної етики для формування сучасної моралі та соціального ідеалу (розділ 3); дослідження феномену самовдосконалення в умовах метамодерну, зроблено характеристику змісту трансформацій образу досконалої людини в європейській свідомості епохи Модерну та Постмодерну (розділ 4).

Дисертація складається з анотацій (українською та англійською мовами), списку публікацій здобувача, змісту, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел після кожного розділу, загальних висновків.

Структура дисертації Інни Валеріївни не викликає заперечень. Виклад змісту дисертації логічний та послідовний.

Науковою новизною відрізняються наукові положення стосовно визначення феномену самовдосконалення людини на методологічних засадах холістичного підходу. Обґрунтована холістична парадигма пізнання як епістемологічний проєкт сучасної філософії науки, проаналізовано її принципи і методи дослідження для соціогуманітарних досліджень взагалі та дослідження феномену самовдосконалення людини, зокрема. Проаналізовано трансформацію образу досконалої людини у західній культурі, а саме шлях від «людини-героя» до «людини-споживача», що докорінно змінює стратегію самовдосконалення людини в сучасному суспільстві. Розглянуто ідеї українських філософів-моралістів скрізь призму проблеми самовдосконалення людини, які сприяють зародженню національної концепції самовдосконалення та формуванню соціального ідеалу суспільства сталого розвитку в Україні.

Ці основні пункти наукової новизни доповнюються іншими пунктами, найбільш значущими з яких є наступні: удосконалено розуміння особливостей процесу самовдосконалення людини у східній антропології як шлях до особистісної свободи; уточнено причини та наслідки трансформацій образу

досконалої людини як соціального ідеалу, що відбувалися в європейській культурі під впливом християнства та реформаційного руху; удосконалено уявлення щодо змісту трансформацій образу досконалої людини в європейській свідомості епохи Модерну та Постмодерну.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в можливості їх застосування для розв'язання широкого спектра наукових завдань. Представлені в роботі характеристики, положення, висновки можуть бути використані при викладанні філософської антропології, етики та філософії освіти, а також у розробці гуманітарних стратегій освіти, спрямованих на розвиток цілісної особистості. Концепція холістичної антропології може стати методологічним підґрунтям для формування освітньої політики, що поєднує знання, цінності та духовний досвід.

Достовірність результатів дослідження підтверджується оприлюдненням й апробацією його основних положень на всеукраїнських та міжнародних конференціях. Про достатню повноту викладу основних результатів дисертаційної роботи Федорової І. В. у наукових виданнях свідчить наявність положень кваліфікаційної наукової праці у 20-ти публікаціях автора, з яких 5 статей в наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому зарубіжному виданні, 14 праць апробаційного характеру.

Отже, оцінюючи зміст та завершеність дисертації, констатуємо, що її обсяг та структура відповідають вимогам до кваліфікаційних наукових праць, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а зміст підкорений визначеній меті.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. У процесі детального розгляду та рецензування дисертаційного дослідження не виявлено порушень академічної доброчесності та текстових запозичень.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційного дослідження.

Позитивно оцінюючи наукову і практичну значущість представленого

дисертаційного дослідження, у порядку наукової дискусії вважаємо за доцільне виокремити наступні зауваження та побажання.

1. Зміст дисертації виграв би, якщо авторка більш ґрунтовно розкрила методологічні переваги холистичної логіки та її відмінність від класичної діалектики у дослідженні проблеми самовдосконалення людини.
2. Більш глибокого філософського осмислення потребує проблема самовдосконалення людини в сучасній українській філософії.

Зазначені зауваження та побажання носять рекомендаційний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальні висновки. Враховуючи актуальність досліджуваної проблеми, наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значущість, можна вважати, що дисертація «Проблема самовдосконалення людини в епоху глобальних трансформацій» є своєчасною, завершеною, самостійно виконаною працею, яка підготовлена на необхідному фаховому рівні.

Дисертаційна робота відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка, Інна Валеріївна Федорова, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 Філософія.

Рецензент:

професор, доктор соціологічних наук,
професор кафедри філософських і соціологічних студій
та соціокультурних практик
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Олена ЛІСЕЄНКО

